

comunități intelectuale planetare, se confruntă cu o dificultate pe care nu o sesizăm în alte domenii. Este un limbaj construit prin efortul a mai multor discipline (în speță filosofia, dreptul, sociologia etc.) și a diverselor culturi. El prezintă din acest punct de vedere, un fenomen interesant de aculturare intelectuală și lingvistică. [10, 141] Bioetica globală a devenit un limbaj pentru a fi mai bine înțeleasă, un limbaj simultan inter și pluridisciplinar, inter și pluricultural, o veritabilă lingua franca.

Bibliografie

1. Castells Manuel. La société en réseaux. Tome 1 : L'ère de l'information. Paris: Fayard, 1998. - 613p.
2. Soros George. Despre Globalizare. Iași: Polirom, 2002. – 176p.
3. Bauman Zigmunt. Modernitatea lichidă. București: Antet, 2000. – 206p.
4. Giddens Anthony. Dimensions of globalisation, // The new social theory reader: contemporary debates, Steven Seidman, Jeffrey C. Alexander (eds.). London: Routledge, 2001. - 424p.
5. Mantzaridis Giorgios I. Globalizare și Universalitate. Himeră și Adevăr.- București: Ed. Bizantină, 2002. – 188p.
6. Tomilson John. Globalizare și Cultură. Timișoara: Amarcord, 2002. – 334p.
7. Țirdea Teodor. Dimensiunile bioetico-noosferice ale umanismului planetar. // Anale științifice ale USMF «Nicolae Testemițanu» // Probleme actuale de sănătate publică și management. Zilele Universității consacrate anului „Nicolae Testemițanu” cu prilejul aniversării a 80 ani de la naștere. Ediția VIII-a. Volumul I, 16-19 octombrie 2007. - Chișinău: 2007. – 393p.
8. Küng, Hans. Ethique planétaire et éducation pour la tolérance. // Diogenes, 1996, N 176.
9. Поттер Ван Ранселер. Глобальная биоэтика: движение культуры к более жизненным утопиям с целью выживания // Практична філософія.-2004, N1.
10. Debre Claude. Bioethique et culture. Paris: 1991. – 236p.

BIOMEDICINA ÎN FAȚA DILEMELOR BIOETICE ȘI SOCIO-POLITICE CONTEMPORANE

Serghei Sprincean

Catedra Filosofie și Bioetică USMF “Nicolae Testemițanu”

Summary

Biomedicine in front of bioethical and social-political contemporary dilemmas

The problematic of bioethics is situated actually at crossroad of numerous possibilities of evolutions or danger and dilemmas. Nowadays medicine, science, politics, economy confronts with an important menace of involution and even disappearance of human specie on the Planet. Bioethics comes to solve contemporary crises.

Rezumat

Problematika bioetică se prezintă ca fiind actualmente la răscrucea numeroaselor posibilități de evoluție sau pericole și dileme. Medicina, știința, politica, economia din zilele de azi se confruntă cu amenințarea importantă de involuție și dispariție a speciei umane de pe Terra. Bioetica propune soluții la criza contemporană.

În cadrul strategiei sau planului general concret de acțiuni privind evitarea pericolului de dispariție a speciei umane un loc aparte îl are medicina. Teoria și practica medicală a viitorului, prin continua și profunda biomoralizare a relațiilor sociale și individuale ale participanților la actul medical, prin perfecționarea, îmbunătățirea calitativă și cizelarea intervențiilor medicale, a aspectelor referitoare la reinterpretarea și reconceptualizarea fundamentelor spirituale ale asistenței și ajutorului medical, poate pretinde la rolul ideologic de furnizor metodologic și

ideatic de soluții și strategii de reorganizare și direcționare a dezvoltării societății umane către un viitor luminos pe această planetă.

Atenția sporită a bioeticii anume pentru domeniul medicinei are o explicație extrem de clară, și anume aceea că tocmai medicina reprezintă sfera de activitate umană care se află la intersecția dintre mai multe domenii critice și degradate, la granița dintre moral și biologic, la hotarul dintre etică și viață, anume acolo unde criza amenințătoare cu dispariția omului de pe suprafața Pământului este cea mai gravă. Din aceste considerente devine pe deplin îndreptățită miza anume pe reforma sau chiar revoluția mai întâi de toate în medicină și mai apoi în toate celelalte sfere a activității umane.

Fuziunea dintre o multitudine de domenii și sfere de viață specifice omului în cadrul teoriei și practicii bioetice, se configurează a fi acea soluție salvatoare pentru omenire, căci anume în cadrul bioeticii orice componente biomorale ale problematicii medicale și toate aspectele socio-politice ale vieții comunității și societății în genere, sunt subordonate scopului suprem de supraviețuire a omenirii și depășire a amenințărilor cu dispariția omului de pe Terra.

Conlucrarea și colaborarea dintre medicina și politica teoretico-practică, pe care va pune accent bioetica în vederea salvării omenirii nu doar de la o degradare fără precedent, dar chiar de la dispariție totală și iminentă, poate asigura creșterea valorică a calității vieții și capacității intelectuale și a performanțelor psihofizice umane, activând potențialul enorm de înțelepciune metasofică necesară eficientizării imediate, pentru a crește șansele de reușită, a eforturilor omului de supraviețuire. În acest sens este bine venită o reformulare și o reinterpretare a conceptului de organizare socio-politică a societății de după perioada de criză, căci sistemul democratic actual a demonstrat un șir de lacune iremediabile. În consecință, este logică și logică trecerea omenirii la o nouă etapă postdemocratică în evoluția sa, iar conceptul de sanocrație pare a fi cel mai adecvat pentru a reflecta viitoarele raporturi sociale dintre stat și cetățeni, dintre putere și guvernați. Principiul sănătății trebuie să domine viața politică și socială, căci sănătatea reprezintă caracteristica de bază a unui organism viu ce se află în stare optimală de funcționare, așa precum se dorește a fi percepută societatea umană a viitorului [1, p. 117].

Particularitățile recentului progres tehnico-științific cauzează anumite salturi evolutive și permutații cardinale la nivelul cunoașterii și tehnologiilor genetice și biomedicale, care deja încep să producă perturbații majore și schimbări radicale în planul evoluției istorice a umanității. Această nouă abilitate și îndemnare a omului contemporan va produce o schimbare radicală a naturii, conținutului și calității vieții umane, atât la nivelul fiecărui individ, cât și la nivelul societății în întregime.

Paradoxal, odată cu progresul impresionant al tehnologiilor biomedicale și genetice se remarcă o tendință de degradare irecuperabilă a moralității și valorilor umane tradiționale. Aspectele metodologice și praxiologice bioetice contemporane ale ingineriei genetice și biomedicale se referă la mai multe sfere ale vieții sociale, printre care remarcăm pericolul iminent la nivel global de instaurare a unei epoci de dominație biointelectuală și a subjugării nu doar ideologice, ca și în trecutul totalitar nu prea îndepărtat, dar, mai ales, medico-psiho-biologice, a întregii omeniri, de către o tagmă socială elitară ce se detașează deja de restul societății prin auto dotare și auto înzestrare, mai ales pe calea cultivării și selecției tehnologice nanogenetice, cu noi caracteristici și capacități mult superioare oamenilor obișnuiți [2]. Această categorie socială deosebită care, încetul cu încetul, în mod cât se poate de discret, începe să întrunească toate caracteristicile unei ramuri biologice noi, ne mai întâlnite pînă acum. Urmările unor astfel de perturbații vor fi înspăimîntătoare și dezastruoase pentru independența și integritatea umană individuală, pentru viața de familie, cea de grup, din perspectiva echității sociale, economice, politice, dar mai ales pentru pacea și ordinea planetară.

Opinia publică este abia la început de cale în procesul de realizare și conștientizare ale unor eventuale urmări ale implementării oarbe ale tehnologiilor de avangardă din domeniul ingineriei genetice și biomedicale aplicate individului uman. Se cere, în mod imperativ, adoptarea unor măsuri decisive pentru racordarea progresului domeniului tehnologiilor genetice și biomedicale, la prioritățile umanității, printre care se evidențiază, de departe, necesitatea vitală de edificare a

noosferei, ca și pentru aducerea domeniului dat în câmpul juridic legal și controlabil de opinia publică, ca și de către cele mai relevante forțe societale [7, p. 68].

Ingenieria genetică ca fenomen specific etapei contemporane de dezvoltare a științei în genere, dar și ca exponent al dezvoltării vertiginoase a progresului tehnico-științific în mod special, lasă o amprentă adâncă în conștiința socială prin multiplele referințe și mize cu o încărcătură morală și implicație profundă în domeniul percepției tradiționale a sferei moravurilor și normelor de comportament în socium.

Ca și orice alt fel de inginerie, ca ocupație specific umană și ca sumă de cunoștințe cu caracter științific, ingineria genetică vine să soluționeze un volum impunător de probleme stringente și aspecte critice, ridicate de realitățile noi și inovatoare, reieșind din progresul galopant din ultimele decenii al științei genetice în totalitatea ei, ca și din conexiunile, cu un pronunțat caracter obligatoriu, inevitabil și proscris, întreprinse dintre genetică și multiple domenii științifice, printre care se remarcă tandemul din ce în ce mai strâns dintre genetica medicală și numeroase științe sociale.

Bioetica vine să contribuie la o mai profundată și echidistantă discernere și luare de atitudine în cazul majorității problemelor specifice abordate de către specialiștii din domeniile ingineriei genetice și, cu precădere, din sfera geneticai medicale. Abordarea bioetică impusă geneticienilor capătă aspecte noi și inedite, în vederea adoptării unei noi strategii de cercetare în cadrul științei geneticii în genere, dar mai ales, în cadrul experimentărilor și construcțiilor investigaționale cu caracter genetic, care inevitabil și obligatoriu implică diferite forme de viață, utilizează diferite biomateriale genetice și, în consecință, rezultatele, cărora se răsfrîng asupra valorizării general-umane, dar și aprecierii individual-personale ale fenomenelor inedite în întregul univers, al vieții și creației.

Atît biomedicina și bioetica, în ultimele decenii, parcurg o perioada de transformări majore în vederea conformării acestora la prioritățile și strategiile de viitor ale comunității umane în vederea atingerii unui echilibru și stare de stabilitate durabilă mai mult sau mai puțin permanentă, în contextul intensificării amenințărilor la adresa existenței și progresului regnului uman, a colectivității umane în totalitatea ei, precum și la adresa Omului ca specie biologică și entitate civilizațional-comunitară [4, p. 203]. Practicile biomedicale moderne și experiențele extreme acumulate de civilizația umană în ultimele decenii induc opinia precum ca anume medicina ca știință de avangardă, dar și ca practică socială, iar prin intermediul medicinei vine să confirme și bioetica și, ca rezultat, să întărească această opinie, precum că aceste domenii și direcții de evoluție a civilizației constituie unele dintre cele mai importante din punct de vedere al furnizării unor clișee și instrumente metodologice în vederea soluționării mai multor situații de criză și, în consecință, a anihilării sau micșorării intensității mai multor amenințări globale pentru societatea modernă, iar prin acestea se oferă și se furnizează întregii societăți umane o șansă reală și posibilități adecvate de supraviețuire crizelor majore de nivel mondial și de propășire ulterioară depășirii acestor amenințări și pericole [8, p. 59].

Fără îndoială rămîne în vigoare pe perioada pregătirii omenirii pentru confruntarea crizelor iminente și ipoteza deja confirmată și reconfirmată de nenumărate ori, potrivit căreia practica nu se poate lipsi de teorie, adică criza la scară mondială, care este prin excelență o situație ce ține nemijlocit și implicit de planul material și practic, poate și trebuie controlată și dirijată prin găsirea soluțiilor imediate, mai cu seamă, utilizînd resursele teoretico-intelectuale ale omului. Atenuarea impactului crizei mondiale globale asupra viitorului speciei umane, fără de orice umbră de îndoială, își are originea și punctul de pornire anume în progresul și reforma atît a științei ca sistem de cunoștințe teoretico-practice, cît și a mentalității omului de știință contemporan, care pe viitor trebuie și este chiar condamnat să devină o entitate, o “mașinărie” de sinteză și analiză a informației și datelor provenite din diverse surse de sorginte ideatoco-raționalistă și practico-experimentală.

Dat fiind faptul ca omenirea la ora actuală deja este puternic afectată de criza globală care o soliciță din ce în ce mai mult, presupunem că o astfel de renunțare la specificul și caracterul relevat mai sus, al științei contemporane abia perceptibil astăzi, dar care v-a deveni marcant

pentru știința de mîne, v-a deveni cu adevărat actuală numai după depășirea completă a crizelor contemporane și înlăturarea definitivă a pericolelor ce amenință acum Omenirea. Perioada post-criză trebuie să preocupe comunitatea științifică mondială, deoarece anume regîndirea principiilor existenței umane și priorităților acesteia, a valorilor și imperativelor societății de poimîne ne va deschide și va limpezi cu adevărat realitatea asupra posibilităților de organizare strategică a societății zilei de mîne, adică pe perioada cea mai definitorie în lupta hotărîtoare și bătălia finală cu criza mondială pluridimensională.

În acest context, știința medicală reprezintă un domeniu de avangardă și totodată unul experimental la scară individuală și comunitară dar care este utilizat și solicitat pentru testarea posibilelor situații de urgență ce ar putea să survină la nivel mondial și global. Domeniul teoretico-practic al eticii biomedicale, din această perspectivă, devine maximal important, mai ales în perspectiva normizării și, într-o măsură binecunoscută, a normalizării cercetărilor teoretice în domeniul medical și în cel al sănătății publice, dar mai ales a praxisului biomedical și sanitar public. Intrarea în normalitate și stabilirea strictă a limitelor etice ale admisibilului în cadrul practicii biomedicale se prezintă a fi mai mult o adaptare la cerințele indiscutabile ale timpului, specifice condițiilor, contextului și anturajului perioadei depășirii crizei globale. Ocrotirea sănătății demult nu mai este doar o sferă ordinară a activității umane, ci reprezintă o preocupare de importanță globală cu repercusiuni majore asupra viitorului omenirii, fapt bine conștientizat și reflectat în numeroasele strategii politice și sociale ale celor mai avansate state ale lumii, cît și la nivelul celor mai influente organizații mondiale și regionale [5, p. 71].

Pregătirea noilor cadre de medici și lucrători ai sistemului sanitar nu poate fi comparată cu pregătirea școlară și instruirea a nici unei categorii profesionale, dat fiind importanța socială și impactul general sistemic al personalității lucrătorului din sfera de ocrotire a sănătății publice și calității moral-profesionale a acestuia. Anume medicul, în cadrul civilizației viitorului, va întruni cele mai complexe atribute personale și socio-profesionale, va avea cele mai importante și solicitante responsabilități atît față de fiecare persoana în parte cît și față de colectivitatea umană în totalitatea ei. Anume medicul cu bagajul său enorm de cunoștințe vaste în ceea ce privește buna funcționare fiziologică a organismului uman, dar și luînd în considerare aptitudinile și calitățile (în virtutea obligațiilor sale profesionale și general-sociale) de a asigura și a prezerva climatul optimal funcționării sistemului de relații sociale și aprofundării sistemului valoric și al celui referitor la normele social-morale, fără de care noțiunea de Sănătate își pierde orice sens, va trebui să-și asume, în Societatea viitorului, și deja la etapa actuală începe să procedeze în acest sens, grija pentru supraviețuirea omenirii ca totalitate civilizațională și a Omului ca specie biologică [9,10]. Este ca și prestabilit și predestinat ca anume lucrătorul medical să devină factorul social și profesional cel mai activ în implementarea principiilor și imperativelor noi de viață, a celor pe care azi le promovează asiduu Bioetica, în noile condiții de conștientizare a pericolelor globale maxime și de organizare socială maximală, bazate pe legile sinergeticii [3, p. 105].

Totuși, obiectivul suprem de supraviețuire calitativă a omenirii în totalitatea ei, ne neglijîndu-se aspectele diversității culturale, etnice, religioase etc. împreună cu supraviețuirea întregii biosfere, în toată biodiversitatea ei, rămîne a fi un obiectiv maxim de realizat, dincolo de orice fel de apartenențe, atît pentru comunitatea civilă (savauți, opinie publică, businessmani etc. ce au tendința să intervină în spațiul public pentru a-și promova părerile personale și de a-și urmări interesele private) cît și pentru societatea politică (politicieni și funcționari ce au datoria să urmărească interesul public).

Teoria și practica bioetică contemporană reprezintă o alternativă viabilă la multitudinea de metode și căi de ieșire din criza creată. Și anume bioetica reprezintă o încercare concretă de îmbinare a dovezilor de prezență a unei înalte spiritualități și a unei profunde evlavii pentru fenomenul vieții cu elementele de înțelepciune de sorginte metasofică și metalogică acumulată pe parcursul a mii de ani de elaborări savante. Sinteza unei multitudini impunătoare de cunoștințe dintr-o gamă variată de domenii științifice (biologie, filosofie, medicină, etică, sinergetică, științe sociale și politice etc.) în cadrul teoriei bioetice, confirmă faptul că încă mai

este posibilă o soluționare decentă a crizei globale în care s-a pomenit omenirea astăzi și, implicit, prognozele savanților cu privire la supraviețuirea omului ca specie în biosferă, mai pot fi insufla optimism [6].

Chiar în cadrul teoriei bioetice, confirmată concludent și repetat de practică, are loc o reconcepere și o reinterpretare a categoriilor științifice de bază, utilizate la fundamentarea ideatică a modelelor propuse. Astfel într-o nouă perspectivă este văzută teoria filosofică a moralei, știința biologică, cea medicală, științele sociale și politice, este revizuit și argumentat rolul acestora în perioada următoare a evoluției istoriei umane.

Anume bioetica ca teorie și practică globalizantă a reușit să îmbine într-un tot întreg armonios principiile și categoriile eticii cu cercetarea formelor biologice de viață, condițiile și specificul patologiilor, ale tratamentului cu fenomenele de dirijare, influență și putere socio-politică. Acest lucru a fost posibil doar în condițiile discernerii și coborârii la nivelul primar, elementar al categoriilor și noțiunilor fundamentale, de proveniență fie politologică, medicală, sociologică, etică sau biologică, însă în final specifice doar bioeticii.

Ca pîrghie pentru evitarea pericolului dispariției omenirii, bioetica, se profilează a fi, în plan socio-politic, o nouă ideologie de supraviețuire a omului ce intenționează să subordoneze toate forțele și resursele umane în vederea atingerii acestui scop. În contextul revizuirii categoriilor științifice fundamentale chiar noțiunea de ideologie este supusă unui proces de transformare profundă și nu mai poate însemna același lucru ca și în trecut, căci societatea umană, în perspectiva supraviețuirii în biosferă, își consolidează întregul potențial, întreaga experiență multimilenară, exprimîndu-și strategia și intențiile în cadrul unui nou tip de ideologie, avînd ca scop final unirea și organizarea tuturor elementelor sociale și forțelor socio-politice, spre deosebire de vechiul înțeles al noțiunii de ideologie care vine, mai mult să dezbine și prin aceasta să reducă din potențialul forțelor sociale ca și din impactul acestora asupra destinului propriu.

Fenomenul politic fiind unul dintre cele mai vechi în societatea umană, generînd una dintre cele mai arhaice forme ale conștiinței sociale – conștiința politică, avînd ca elemente fundamentale organizarea statală a societății, dominația prin putere politică și supunerea față de autoritate etc., sub impactul pericolului de dispariție a omenirii, de asemenea capătă noi înțelesuri și sensuri. Politicul nu mai are înțelesul doar de luptă pentru obținerea și exercitarea puterii politice în relație dintre grupuri sociale, competiția politică dintre instituții specifice pe scena politică, dominația și exercitarea autorității politice a unor structuri în raport cu alte grupuri și forțe sociale etc. ci, chiar renunțînd parțial și mai apoi total, la aceste sensuri, politicul tot mai mult v-a însemna dialog social, comuniune și conlucrare spirituală și ocupațională, auto organizarea forțelor, potențialului și grupurilor sociale, a indivizilor, consolidarea ierarhică a raporturilor dintre cetățeni, grupuri în societate, înăsprirea controlului social asupra activității fiecărui cetățean și mai ales a indivizilor și structurilor aflate în serviciul public, în baza reducerii ambițiilor personale a fiecăruia, a conștientizării efectelor unor acțiuni în interes personal care nu întotdeauna este concordat cu interesul și beneficiul public, în baza creșterii valorii noțiunii de modestie personală și de grup, a moralizării și transparentizării relațiilor nu doar publice dar și personale ale cetățenilor.

Bibliografie

1. Brennan Geoffrey, Lomasky Loren. *Democracy and decision: the pure theory of electoral preference*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 237 p.
2. *Global Bioethics: the collapse of consensus* / Edited by H. Tristram Engelhard, Jr. –Salem (USA): M&M Scrivener Press, 2006. – 396 p. (culegere de articole)
3. Lakoff George. *Moral politics: how liberals and conservatives think*. –2nd ed. – Chicago; London: The University of Chicago Press, 2002. – 471 p.
4. *Pragmatic Bioethics*. Second edition / Edited by Glenn McGee. –2nd ed. Cambridge, Massachusetts London, England. //A Bradford Book The MIT Press, 2003. – 293 p.
5. Sandel, Michael J. *Public philosophy: essays on morality in politics*. / Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2005. – 292p.

6. Scripcaru Gheorghe, Ciucă Aurora, Astărăstoae Vasile, Scripcaru Călin. *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*. - Iași, 1998
7. Țirdea Teodor N. *Elemente de Informatică socială, Sociognitologie și Noosferologie*. - Chișinău, 2001. – 272 p.
8. Țirdea Teodor N. *Elemente de Bioetică*. Chișinău, 2005. – 178 p.
9. Поттер Ван Ранселер. Биоэтика: мост в будущее. - Киев, 2002;
10. Швейцер Альберт. Благоговение перед жизнью. - Москва, 1992.

PACIENTUL TERMINAL ȘI DILEMA ETICĂ A COMUNICĂRII DIAGNOSTICULUI ÎN SISTEMUL DE SĂNĂTATE PUBLICĂ AUTOHTON

Adriana Paladi, Rodica Gramma

Catedra Filosofie și Bioetică USMF „Nicolae Testemițanu”

Școala de Management în Sănătate Publică USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Terminally ill Patient and Ethics Dilemma of diagnosis Communication in the National Public Health System

Information of patient on diagnosis, treatment and benefits are actions integrated in medical practice and become imperative at least during last several decades. Communication of diagnosis when the pathology does not present major risks for the patient's life is welcomed by the doctors. Things become more complicated when we speak about terminally ill patients. In the national healthcare system cases when doctors do not tell the patient any negative information are frequently met. In the present article the author tried to make a critical analysis of dilemma of communication-miscommunication of lethal diagnosis from the perspective of three fundamental ethics conceptions: Aristotle theory of virtues, Utilitarian theory and the Im. Kant deontological theory. It is proposed a positive approach of the relationship doctor-patient excluding communication conflicts existing and dilemma between “principle of sacral lie” and “justified medical truth”.

Rezumat

Informarea pacientului cu privire la diagnostic, tratament, riscuri și beneficii sînt acțiuni integrate în practica medicală și devin imperative de cel puțin ultimele cîteva decenii. Comunicarea diagnosticului cînd patologia nu prezintă riscuri iminente pentru viață este considerată salutară de către medici. Lucrurile însă se complică cînd este vorba de pacienții terminali. În sistemul de sănătate autohton se atestă frecvent cazuri de ezitare din partea medicilor în enunțarea informației negative pacientului. În articolul dat s-a încercat analiza critică a dilemei comunicării-necomunicării diagnosticului letal din perspectiva a trei concepții etice fundamentale: teoria aristotelică a virtuții, teoria utilitaristă și teoria deontologică a lui Im. Kant. Se propune o abordare pozitivă a relației medic și pacient cu excluderea conflictelor de comunicare existente astăzi și a dilemei dintre „principiul minciunii sacre” și a „adevărului medical justificat”.

Acordul informat în ultimul deceniu devine o realitate a activității clinice autohtone. Deși este privit de multe ori ca o procedură formală ce constă în semnarea de către pacient a unui „document” (semnificația căruia, de altfel, rămîne neclară în multe cazuri pentru cel subsemnat) care legitimează în conformitate cu regulamentele naționale și internaționale intervenția medicală necesară, el tinde totuși să depășească excesiva formalizare prin etalarea practică a avantajelor iminente: avantaje morale, juridice și sociale. Avantajele morale pot fi restrictiv reduse la conștientizarea de către pacient a propriei valori morale și a dreptului de a fi tratat cu demnitate de către medic, dar și satisfacția morală a celui din urmă, cîștigată prin abținerea de la